

Ge had dien een keer moeten en zien:

Het Geparste en Gesproken Corpus van de zuidelijk-Nederlandse Dialecten

Anne Breitbarth, Melissa Farasyn, Anne-Sophie Ghyselen & Jacques Van Keymeulen

Universiteit Gent

Onze lezing heeft twee doelstellingen: (i) de voorstelling van een recent gestart project (FWO18/KAN/009) voor de creatie van een gesproken corpus van de zuidelijk-Nederlandse dialecten (Oost- en West-Vlaams, Frans-Vlaams, Zeeuws-Vlaams, Brabants en Limburgs) en (ii) het voorstellen van de eerste resultaten van een syntactische studie gebaseerd op het nieuwe corpus.

Het Geparste Corpus van de zuidelijk-Nederlandse Dialecten is gebaseerd op nieuwe transcripties van een strategische selectie van 40 van in totaal 783 dialectopnames. Die opnames bevatten vrije gesprekken in de lokale dialecten van sprekers geboren rond 1900 in 550 verschillende locaties. De opnames werden tussen 1963 en 1976 aan de Universiteit Gent gemaakt (cf. Vanacker & De Schutter 1967) en in 2014 gedigitaliseerd (www.dialectloket.be/geluid/stemmen-uit-het-verleden/). Wij brengen verslag uit over de ontwikkeling van een tweelagig transcriptieprotocol en de taalkundige verrijking van de transcripties met tags voor woordsoorten (POS) en syntactische informatie (parsing). In vergelijking met andere dialectcorpora zoals de SAND (Barbiers et al. 2005), SyHD (Fleischer et al. 2015) of SADS (Glaser & Bart 2015) is ons corpus uniek doordat het volledig op spontaan gesproken taal gebaseerd is, niet op bevragingen. Doordat de sprekers rond 1900 geboren zijn (de oudste in 1871), representeert het corpus bovendien een historisch taalstadium. In het geval van het Frans-Vlaams bevat het zelfs de laatste getuigenissen van een zo goed als verdwenen taal (Ryckeboer 2013).

In vergelijking met andere Germaanse talen vertonen de zuidelijk-Nederlandse dialecten een aantal opvallende typologische bijzonderheden. Sommige ervan zijn al in de taalkundige literatuur besproken, zoals vooropplaatsing zonder inversie (1) (e.g. Vanacker 1967, Saelens et al. 2016; Haegeman & Greco 2018), of het gebruik van verschillende types van discourspartikels (e.g. Haegeman & Hill 2013), zoals het niet-negatief gebruik van het oorspronkelijke ontkenningsspartikel *en* in (2) (e.g. Breitbarth & Haegeman 2014, 2015). Veel van het recentere onderzoek naar de zuidelijk-Nederlandse dialecten maakt gebruik van de grote Nederlandse dialectatlassen, nl. de FAND/MAND (Goeman & Taeldeman 1996) en de SAND (Barbiers et al. 2005), die gebaseerd zijn op geëliciteerde data (m.b.v. vragenlijsten) en introspectieve data (bevraging van moedertaalsprekers). Bevragingen zijn echter niet geschikt om patronen op te vragen die een specifieke discourscontext in spontaan gesproken taal vereisen, en dus moeilijk in een geconstrueerde experimentele setting gerealiseerd worden, zoals voorbeelden (1) en (2). Ook het gebruik van introspectieve gegevens is maar een gedeeltelijke oplossing, vooral gezien het gevorderde dialectverlies in Vlaanderen (Ghyselen & Van Keymeulen 2014).

- (1) *De nieuwe wagens me makten hé*
(opname van een spreker (°1901) uit Bavinchove (Frans-Vlaanderen), 1965)
- (2) (over iemand die in koeienmest was gevallen:)
me zijn beste kleren aan ... g=ad dien e keer moeten en zien.
(opname van een spreker (°1903) uit Pittem (Westvlaanderen), 1970)

Hoewel zinnen met vooropgeplaatste adjuncten zonder inversie, die de V2-conditie lijken te schenden, in het West-Vlaams relatief vaak voorkomen (Lybaert et al. 2017, Haegeman & Greco 2016, 2018), zijn ze in het SAND bijvoorbeeld maar beperkt geattesteerd. De zinsinitiële constituent in het Frans-Vlaamse voorbeeld in (1) is echter een argument, geen adjunct. De exacte geografische verspreiding van V2-schendingen met verschillende soorten constituenten is tot nog toe nauwelijks onderzocht. (2) bevat het partikel *en*, de historisch oorspronkelijke markeerder van zinsontkenning, die in meerdere Vlaamse variëteiten als overblijfsel van de

Jespersencyclus bewaard bleef (e.g. Haegeman 1995, Neuckermans 2008). Breitbarth & Haegeman (2014, 2015) hebben beargumenteerd dat het partikel als discoursmarkeerder met een procedurale betekenis gebruikt wordt en aangeeft dat een propositie onverwacht is in de context van een gegeven discoursachtergrond. Het is ongewoon dat *en* in (2) in een niet-negatieve context optreedt en bovendien aan een van de niet-finite werkwoorden voorafgaat en niet, zoals gewoonlijk, aan het verbogen werkwoord. In dat soort gevallen, die tot nu toe nog helemaal niet systematisch onderzocht zijn, behoudt *en* alleen zijn procedurale betekenis, die aangeeft dat de propositie onverwacht is. De precieze diatopische distributie van deze constructie in de zuidelijk-Nederlandse dialecten is vooralsnog onbekend, en is tot nu toe nog niet in spontaan gesproken taal onderzocht. In onze lezing presenteren wij de eerste resultaten uit ons corpus.

Bibliografie

- Barbiers, S., H. Bennis, G. De Vogelaer, M. Devos & M. van der Ham. 2005. *Syntactic Atlas of the Dutch dialects*. Volume 1. Amsterdam: Amsterdam University Press.
- Breitbarth, A. & L. Haegeman. 2014. The distribution of preverbal *en* in (West) Flemish: syntactic and interpretive properties. *Lingua* 147: 69–86.
- Breitbarth, A. & L. Haegeman. 2015. ‘En’ *en is niet wat we dachten*: a Flemish discourse particle. *MIT Working Papers in Linguistics* 75: 85–102.
- Fleischer, J., A.N. Lenz & H. Weiß. 2015. Syntax hessischer Dialekte (SyHD). In R.Kehrein, A.Lameli & S.Rabanus (eds.), *Regionale Variation des Deutschen. Projekte und Perspektiven*, 261–287. Berlin: De Gruyter.
- Ghyselen, A.S. & J. Van Keymeulen. 2014. Dialectcompetentie en functionaliteit van het dialect in Vlaanderen anno 2013. *Tijdschrift voor Nederlandse Taal- en Letterkunde* 130, 117–139.
- Glaser, E. & G. Bart 2015. Dialektsyntax des Schweizerdeutschen. In R.Kehrein, A.Lameli & S.Rabanus (eds.), *Regionale Variation des Deutschen. Projekte und Perspektiven*, 81–107. Berlin: De Gruyter.
- Goeman, A. & J. Taeldeman. 1996. Fonologie en morfologie van de Nederlandse dialecten. Een nieuwe materiaalverzameling en twee nieuwe atlasprojecten. *Taal & Tongval* 48: 38–59.
- Haegeman, L. 1995. *The Syntax of Negation*. Cambridge: CUP.
- Haegeman, L. and C. Greco. 2016. V>2 in West Flemish. *Rethinking verb second: assessing the theory and data*. St John’s college. University of Cambridge.
- Haegeman, L. & C. Greco. 2018. West Flemish V3 and the interaction of syntax and discourse. *Journal of Comparative Germanic Linguistics*.
- Haegeman, L. & V. Hill. 2013. The syntactization of discourse. In R.Folli, C.Sevdali & R.Truswell (eds.), *Syntax and its limits*, 370–390. Oxford: OUP.
- Neuckermans, A. 2008. *Negatie in de Vlaamse dialecten volgens de gegevens van de Syntactische Atlas van de Nederlandse Dialecten (SAND)*. PhD thesis, Ghent University.
- Ryckeboer, H. 2013. A West Flemish dialect as a minority language in the North of France. In F. Hinskens & J. Taeldeman (eds.), *Language and Space: An International Handbook of Linguistic Variation*. Vol. 3, Dutch: 782–800. Berlin: De Gruyter.
- Lybaert, C., B. De Clerck, J. Saelens, & L. Decuyper. 2017. A corpus-based analysis of V2 variation in WF and FF dialects. *Journal of Germanic Linguistics*.
- Vanacker, V.F. 1967. Syntaktische Daten aus französisch-flämischen Tonbandaufnahmen. In *Verhandlungen des 2. Internationalen Dialektologenkongresses. Band II*, 844–855. (Zeitschrift für Mundartforschung. Beihefte, Neue Folge, Heft 4)
- Vanacker, V.F. & G. De Schutter. 1967. Zuidnederlandse dialecten op de band. *Taal en Tongval* 19: 35–51.